

บทที่ 6

ผลสรุปจากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ช่วงหลัง การเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 และช่วงหลัง การทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ-ญี่ปุ่น พ.ศ. 2550

จากการศึกษาในข้อมูลและรายละเอียดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น: ศึกษาเปรียบเทียบ ช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และช่วงหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ-ญี่ปุ่น พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) นั้น เป็น การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์เอกสาร (Document Research) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Analysis) ซึ่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาแบ่ง ตามแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์ใน การวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษารายต่อสำคัญทางเศรษฐกิจ หลังช่วงเวลาของไทยประสบปัญหาวิกฤตทางการเงินใน เอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และนโยบายการให้ความช่วยเหลือของ ญี่ปุ่น
2. เพื่อศึกษาจุดหักเหสำคัญทางเศรษฐกิจในช่วงการเกิดวิกฤตทางการเงิน มาสู่ การทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันของไทย กับญี่ปุ่น ในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชียเมื่อปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และ ช่วงหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)

ทั้งนี้ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ประการแรก ลักษณะแห่งการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันของไทยกับญี่ปุ่น หลังการเกิด วิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) จากความช่วยเหลือของญี่ปุ่นที่มี ต่อไทยในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินปรากฏในลักษณะที่ญี่ปุ่นแสดงบทบาทการ

ให้ความช่วยเหลือเป็นหลัก เนื่องจากช่วงเวลานั้นเอง ไทยต้องการเงินทุนเพื่อมาสร้างสภาพคล่องทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือแก่ไทย ด้วยการดำเนินบทบาทเป็นหัวขบวนในการจัดประชุม Tokyo Meeting เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) เพื่อระดมเงินมาช่วยไทย โดยทางญี่ปุ่นได้มอบเงินให้ความช่วยเหลือแก่ไทยด้วยมูลค่าถึงสี่พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งมากกว่าหลาย ๆ ประเทศที่ระดมเงินช่วยเหลือไทย และยังมีความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น โครงการมิยาซาว่า และเงินกู้ผ่านธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan Bank for International Cooperation--JBIC) รวมไปถึงความร่วมมือในด้านต่าง ๆ

ในขณะที่ญี่ปุ่นเองก็ได้รับประโยชน์ในการเดินนำลงทุนในไทยอย่างต่อเนื่อง เพราะญี่ปุ่นตระหนักดีถึงเงินที่ลงทุนในไทยและการมองว่าวิกฤตดังกล่าวไม่ได้รุนแรงแต่ประการใด ซึ่งส่งผลให้ญี่ปุ่นไม่หวั่นวิตกต่อวิกฤตทางการเงินแต่ประการใด ทั้งนี้ ในการเดินนำลงทุนของญี่ปุ่น ยังเป็นไปตามปัจจัยดังต่อไปนี้ (1) ผลประโยชน์ในการสร้างตลาดอุตสาหกรรม คือ ตั้งแต่ญี่ปุ่นมีการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตมาสู่ตลาดในอาเซียนเมื่อปี พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) ญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญในการลงทุนในต่างแดนในปริมาณที่มากมาย หรืออาจจะกล่าวได้ว่าญี่ปุ่นให้ความสำคัญในการลงทุนในต่างแดนมากกว่าในประเทศ เพราะในช่วงเวลานั้นเองรูปแบบการพัฒนาทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะที่เรียกว่า “ฝูงห่านบิน” (Flying Geese Pattern) คือ จะมีประเทศหนึ่งซึ่งมีความเจริญทางเศรษฐกิจมากที่สุดทำหน้าที่เป็นจ่าฝูง แต่ในช่วงเวลาต่อมารูปแบบการพัฒนาได้เปลี่ยนไปเพราะในลักษณะแบบไปตามหลักการแบ่งงานกันทำ (Divisions of Labour) และเป็นไปตามเครือข่ายการผลิต (Network Production) ดังนั้นแล้วญี่ปุ่นจึงยึดหลักการในการสร้างเครือข่ายต่อประเทศต่าง ๆ อันเป็นฐานการผลิตและเป็นตลาดส่งออก ซึ่งไทยเองก็เป็นหนึ่งในนั้น (2) ไทยผลักดันนโยบายเอื้อนักลงทุนต่างชาติ เหตุผลนี้เองทำให้ญี่ปุ่นสนใจลงทุนในไทย เพราะเหตุผลทางด้านปัจจัยที่เอื้อต่อการดึงดูดการลงทุนและเหตุผลทางด้านศักยภาพทางแรงงานที่ถูก แต่เต็มไปด้วยศักยภาพทางฝีมือและทักษะ รวมไปถึงบุคลิกนิสัยของคนไทยที่ญี่ปุ่นมองว่ามีความเป็นมิตร จิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อันเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดึงดูดนักลงทุนในการดำเนินธุรกิจ (3) นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น ในการหาฐานลงทุนอัน

หลักเลียงสภาวะปัญหาทางเศรษฐกิจในประเทศ ทำให้การลงทุนในต่างแดนเป็นคำตอบที่ชัดเจนที่สุด (4) การสร้างการเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจในภูมิภาค หมายถึง การเล่นบทบาทผู้นำแห่งภูมิภาค เพราะญี่ปุ่นยังมีคู่แข่งที่สำคัญ เช่น จีน ที่ต้องการเป็นผู้นำในภูมิภาค เช่นเดียวกันกับญี่ปุ่น (5) เหตุผลทางด้านการเมือง หมายถึง ญี่ปุ่นต้องการสร้างพันธมิตรเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับประเทศอื่น ๆ และต้องการเล่นบทบาทการเป็นผู้นำแห่งชาติเอเชียอีกด้วย

ฉะนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า ลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันของไทยกับญี่ปุ่น ในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย จึงเป็นไปในลักษณะที่ญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือเป็นหลัก ส่วนญี่ปุ่นเองก็ได้ประโยชน์จากการลงทุนในไทยทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งจะทำให้ญี่ปุ่นได้รับประโยชน์อย่างมากมาจากการลงทุนในไทย

ประการที่สอง จุดหักเหจากช่วงเวลาการเกิดวิกฤตทางการเงิน มาสู่การทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) คือ มิติใหม่ในการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในยุคใหม่ อันเป็นการสร้างเขตการค้าเสรี ด้วยการลดภาษีให้เหลือ 0% และมีการให้ความช่วยเหลือกันในรูปแบบต่าง ๆ โดยยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจของไทยในช่วงหลังการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจนั้น ไทยได้ดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจเน้นไปในลักษณะการสร้างความร่วมมือร่วมกันกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เนื่องจากไทยมีบทเรียนต่อวิกฤตการเงินที่เกิดขึ้นดังปัจจัย 3 ประการดังต่อไปนี้ (1) ไทยมองว่าประเทศในภูมิภาคมีความเชื่อมโยงในเศรษฐกิจ (2) ไทยผิดหวังต่อการช่วยเหลือจากประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งจากผลกระทบอย่างหนักจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ แต่กลับไม่ได้ความช่วยเหลือจากประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ สุดท้ายก็หนีไม่พ้นความช่วยเหลือประเทศในภูมิภาคเดียวกัน (3) ไทยมองว่ากรอบความร่วมมือในภูมิภาคที่มีอยู่ไม่สามารถจัดการต่อวิกฤตได้ ซึ่งเป็นการยืนยันถึงความอ่อนแอของความร่วมมือแบบพหุภาคีที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ หากเทียบกับความร่วมมือแบบทวิภาคี

ทั้งนี้ จากประโยชน์จากการทำความตกลงของทั้งไทยและญี่ปุ่นนั้น ซึ่งเป็นการเจรจาในกรอบทวิภาคี โดยไทยมองถึงประโยชน์จากการทำข้อตกลงทางเศรษฐกิจกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งจะทำให้การตอบสนองในการให้ความช่วยเหลือได้ดีกว่า

อีกทั้ง ไทยได้มองถึงประโยชน์จากการทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ (JTEPA) ในลักษณะการบูรณาการความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ (1) ไทยต้องการรักษาผลประโยชน์จากการทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจทางการค้า เพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย ซึ่งสามารถย้อนดูได้จากสัดส่วนการค้า การลงทุนที่แสดงว่าญี่ปุ่นเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งของไทยมาโดยตลอด (2) ไทยอาจสูญเสียโอกาสจากผลประโยชน์ต่าง ๆ หากไม่ยอมทำความตกลงนี้ เช่น การลดภาษีทางการค้า ให้เหลือศูนย์และการให้โควตาพิเศษต่อสินค้าในหลาย ๆ ชนิด (3) ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันมากขึ้นระหว่างไทยกับญี่ปุ่น โดยเฉพาะผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ (4) ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ช่วยสร้างความมั่นใจต่อนักลงทุน และเป็นการยืนยันความมั่นใจของนักลงทุนที่ญี่ปุ่นจะเดินหน้าลงทุนในไทยตราบนานเท่านาน

ด้านญี่ปุ่นได้มีการดำเนินนโยบายที่ให้ความสำคัญต่อการลงทุนในต่างประเทศ โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียเพราะเหตุผลปัจจัยหลายอย่างเช่น สถานที่ตั้ง แรงงานที่ถูกและมีคุณภาพ และการมองเห็นถึงความเป็นโลกาภิวัตน์ ซึ่งต้องชิงความได้เปรียบในการแข่งขันในทางเศรษฐกิจ โดยรูปแบบทางเศรษฐกิจที่ญี่ปุ่นเลือกดำเนินการก็ออกมาในลักษณะการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ หรือ การสร้างเครือข่ายในสายการผลิต มี Supply Chain หรือในลักษณะที่เป็น Production Network อันเป็นการร่วมกันสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ทั้ง เรื่องชาตินิยมของประเทศที่มีความรู้สึกในการต่อต้านสินค้าอันมาจากต่างประเทศ โดยใช้หลักการที่ให้หลาย ๆ ประเทศร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการผลิต ตามหลักการแห่งการเป็นเครือข่ายการผลิต (Production Network)

อีกทั้ง ญี่ปุ่นให้ความสำคัญในการทำความตกลงฉบับนี้ เพราะญี่ปุ่นได้เล็งเห็นถึงประโยชน์จากการทำความตกลงฯ ดังนี้ (1) ญี่ปุ่นไม่ต้องการจะเสียส่วนแบ่งทางการตลาดและอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาค เพราะบทบาทนี้เองเป็นไปตามกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ และเป็นไปตามกลไกตามกรอบความร่วมมือในยุคใหม่ (2) ญี่ปุ่นต้องการสร้างพันธมิตรทางการค้ากับไทย เพราะญี่ปุ่นมีความตั้งใจจริงในการลงทุนในต่างแดน และญี่ปุ่นคาดหวังอย่างยิ่งที่จะทำการเจรจาเกี่ยวกับทุก ๆ

ประเทศที่ญี่ปุ่นไปลงทุน อันเป็นไปตามหลักการเจรจาแบบทวิภาคของญี่ปุ่น ที่ต้องการเจรจาไปที่ละประเทศในการสร้างความร่วมมือหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ

ทั้งนี้ในส่วนประเด็นที่น่าเป็นห่วง อันเกิดจาก JTEPA นั้น เพราะมุมมองที่มองปัญหาอันจะทำให้ฝ่ายไทยเสียเปรียบ และถูกลดทอนการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของไทยเป็นการพึ่งพาแบบเสียเปรียบ ในการศึกษาสามารถมอง JTEPA ได้ว่าเป็น “ต้นทุนของการได้ประโยชน์” และทุกอย่างก็มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนทางสินค้า แต่ประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน และแง่มุมอันเกิดจากการทำความเข้าใจไทย-ญี่ปุ่น และคำว่าเสียประโยชน์นั้น อาจหมายถึงการไม่รู้และไม่มีความเข้าใจในการปรับตัวต่อกฎข้อบังคับต่อสินค้านั้น ๆ ดังนั้นแล้ว ทั้งทางไทยและญี่ปุ่นต้องปรับตัวต่อ JTEPA ด้วย 3 เหตุผล ประการดังนี้ (1) ความพร้อมและการปรับตัว (2) การรับรู้ข่าวสารและข้อมูล และ (3) บทบาทของรัฐในช่วงเปลี่ยนผ่าน และความต่อเนื่องในการดำเนินการ ทั้ง 3 เงื่อนไขนี้คือหลักการสำหรับการมองเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำความเข้าใจ หากขาดความเข้าใจในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ก็จะทำให้ไม่สามารถมองเห็นประโยชน์อันเกิดจากความตกลงได้อย่างชัดเจน แม้แต่ประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่อย่างญี่ปุ่น ก็จะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่เกิดจากการทำความเข้าใจหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทยกับญี่ปุ่น

โดยประเด็นที่ทางไทยมีความวิตกกังวลซึ่งทางไทยก็ใช้กระบวนการแก้ปัญหาด้วยการทำความเข้าใจและดำเนินการอย่างโปร่งใส และต้องให้บทบาทของภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประชาพิจารณ์ด้วย และประเด็นต่าง ๆ ที่ทางไทยต้องแสดงท่าทีอย่างชัดเจนในการยอมรับและการปฏิเสธต่อรายละเอียดจากความตกลง โดยประเด็นปัญหาที่น่าเป็นห่วง พบดังต่อไปนี้

(1) ประเด็นขยะและของเสียอันตราย เป็นผลมาจากการศึกษารายละเอียดของกลุ่ม Green Peace กลุ่ม FTA Watch ที่มองเห็นถึงปัญหาจากผลกระทบจากการอนุญาตให้นำขยะพิษและสารเคมีอันตรายมาทิ้งในไทย สำหรับปัญหาขยะและของเสียอันตรายนั้นมีรายการขยะของเสียอันตรายอย่างน้อย 40 รายการที่ถูกระบุเป็น “สินค้า” ที่ต้องลดภาษี เช่น ของเสียจากโรงพยาบาล ขยะเทศบาล แบตเตอรี่ใช้แล้ว แท่งปฏิกรณ์นิวเคลียร์ที่ใช้แล้ว เป็นต้น ซึ่งประเด็นนี้ทำให้กลายเป็นข้อเป็นห่วงในการเจรจา

อีกทั้ง การเชื่อมโยงกับบทเรื่องการลงทุนซึ่งหากมีการลงทุนจัดตั้งโรงงาน-
รีไซเคิลขยะในเมืองไทย ประเทศไทยจะไม่สามารถนำเอามาตรการและกฎหมายด้าน-
สิ่งแวดล้อมมาบังคับใช้ได้ เพราะถือว่าละเมิดต่อนักลงทุน

(2) สิทธิบัตรในจุลชีพหรือจุลินทรีย์ คือ การเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นจดสิทธิบัตรจุล-
ชีพตามธรรมชาติซึ่งมีความสำคัญมากต่อการเกษตร อาหาร และยา ตัวอย่างเช่น มี
เกษตรกรในประเทศไทยมากกว่า 2 ล้านครอบครัวที่ใช้จุลินทรีย์ในการปรับปรุงบำรุงดิน
การลงนามจะทำให้ฝ่ายญี่ปุ่น รวมทั้งประเทศอุตสาหกรรมอื่น ๆ เข้ามาฉกฉวยจด
สิทธิบัตรผูกขาดทรัพยากรจุลชีพของประเทศไทยอย่างถูกกฎหมาย ในขณะที่มาเลเซีย
และฟิลิปปินส์ซึ่งได้ลงนามและเจรจาแล้วได้ปฏิเสธยอมรับข้อบ่งชี้ดังกล่าวไปแล้ว

(3) ประเด็นเรื่องการเปิดเสรีทางสาธารณสุข ปัญหานี้เกิดจากความเป็นห่วงเมื่อ
เปิดเสรีทางการบริการสาธารณสุข จะส่งผลทำให้ชาวต่างชาติมาแย่งการบริการทาง
สาธารณสุขไปจากคนไทย ซึ่งจากการสำรวจยืนยันว่าขณะนี้มีความเพียงพอเพียง 5-8% ที่รักษา
คนในชนบท 40 ล้านคน โดยต้องใช้แพทย์ถึง 16% หรือ 2 เท่าที่รักษาคนในชนบท เพื่อ
รักษาคนไข้ต่างชาติ 1 ล้านคน ดังนั้นการยอมรับอย่างเป็นทางการให้คนไข้ญี่ปุ่นสามารถ
เบิกรักษาพยาบาลได้หากมาใช้บริการในประเทศไทย จะเกิดผลกระทบมากมายต่อคน
ไทยโดยทั่วไป โดยที่หากรัฐบาลไม่ได้เตรียมรับมือ สิ่งแรกเลยที่ไทยต้องเผชิญ คือ
การขาดแคลนแพทย์ และการบริการทางสาธารณสุขที่อาจทำให้คนไทยไม่ได้รับการ
บริการอย่างทั่วถึง

(4) JTEPA กับภาคเกษตรกรไทย ปัญหานี้คือความเป็นห่วงต่อภาคเกษตรกรไทย
ในการเจาะตลาดเกษตรกรของญี่ปุ่น เพราะด้วยลักษณะที่มีความแตกต่างกันในเรื่อง
ของอัตลักษณ์และพฤติกรรมในการบริโภคที่มีความแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น พฤติกรรม
การบริโภคเมล็ดข้าวสารที่มีความแตกต่างกัน และนโยบายการป้องกันทางการค้าของ
ญี่ปุ่น ซึ่งทางรัฐบาลญี่ปุ่นให้การอุดหนุนภาคเกษตรอย่างมาก โดยประเด็นเหล่านี้ได้
สร้างความเป็นห่วงให้กับภาคเกษตรกรของไทยเป็นอย่างมาก

ดังนั้นแล้ว ทั้งหมดจึงเป็นประเด็นที่น่าเป็นห่วงสำหรับทางไทย ที่ต้องใช้เวลาใน
การศึกษาต่อรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ และสิ่งที่จำเป็นมากที่สุดในการลงนามต่อข้อ
ผูกพันต่าง ซึ่งก็คือ การสร้างความโปร่งใสให้กับภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมและ

ตรวจสอบในการลงนามต่อสินค้าที่ยังไม่ได้ลงนาม และการศึกษาประโยชน์ทั้งเรื่องการลดภาษีแบบ 0% หรือการให้โควตา ที่อาจส่งผลต่อสินค้าไทยที่จำเป็นต้องหามาตรการในการป้องกันและหามาตรการรับมืออย่างทันทั่วทั้งที่

ประการที่สาม เปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น และลักษณะการพึ่งพาอาศัยกัน ในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนในทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทยกับญี่ปุ่นในช่วงหลังการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน พ.ศ. 2540 เป็นไปในลักษณะที่ญี่ปุ่นได้ให้ “ความช่วยเหลือกับไทยเป็นหลัก” โดยญี่ปุ่นได้เป็นหัวขบวนในการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจไทย เพราะสถานการณ์ช่วงเวลานั้น ไทยต้องขอความช่วยเหลือทางการเงินกับ IMF เพื่อมารักษาสภาพคล่องในทางเศรษฐกิจ ทำให้ลักษณะความช่วยเหลือที่ญี่ปุ่นมีกับไทยเป็นไปในลักษณะที่ญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน การให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าและความร่วมมือทางเทคโนโลยี เป็นหลัก และทางญี่ปุ่นหวังได้ประโยชน์ในการใช้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิต และหวังประโยชน์ในระยะยาวในการใช้ไทยเป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าไปยังประเทศต่าง ๆ

ส่วนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทยกับญี่ปุ่นช่วงหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) นั้นเป็นไปในลักษณะ “การร่วมกันสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน” เพราะการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจนี้เป็นไปตามแนวทางที่ญี่ปุ่นได้กำหนดไว้ตามหลักการในการปฏิรูปทางเศรษฐกิจเพราะ (1) การเชื่อมโยงถึงปัจจัยภายในประเทศ และปัจจัยภายนอก ทำให้ญี่ปุ่นวางนโยบายทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างเขตการค้าเสรีเพื่อเอื้ออำนวยต่อนักลงทุนของญี่ปุ่น (2) การปฏิรูปอย่างเป็นรูปธรรมต่อการการเจรจาการค้าแบบการเปิดเสรีทางการค้า เพราะหลังจากที่ญี่ปุ่นไม่ได้รับการตอบสนองในการเจรจาแบบพหุภาคีในเวทีการค้าโลก ญี่ปุ่นได้หันมาสนใจการทำเขตการค้าเสรีแบบการเจรจาแบบทวิภาคี ได้อย่างทันที และเพียงช่วงเวลาไม่นานญี่ปุ่นสามารถสร้างเขตการค้าเสรีได้ถึง 13 ประเทศในช่วงเวลาต่อมา (3) ประโยชน์ระยะยาวจากการทำเขตการค้าเสรี เพราะญี่ปุ่นเล็งเห็นถึงหลักประกันจากการสร้างพันธมิตร

ในทางการค้า จากการเป็นหุ้นส่วนทางการค้าและยังมองถึงประโยชน์จากการลงทุนในไทยอีกด้วย

ในส่วนของไทยเอง มองถึงการสร้างประโยชน์ร่วมกันในลักษณะตามเหตุผล 2 ประการดังนี้คือ (1) การรักษาผลประโยชน์ที่เคยได้รับ เพราะหากไทยไม่สานต่อประโยชน์จากการทำเขตการค้าเสรีจะทำให้สูญเสียผลประโยชน์ไปก็เป็นได้ (2) ไทยปรารถนาสร้างการพึ่งพาแบบเท่าเทียมกัน เพราะไทยต้องการสร้างลักษณะความสัมพันธ์ไทยกับญี่ปุ่นในแบบการร่วมกันสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน ด้วยการลดการพึ่งพาแบบไม่จำเป็นอย่างเช่นในอดีต มาสู่การเป็นหุ้นส่วนในทางเศรษฐกิจ ที่ต่างพึ่งพาอาศัยกันในวิถีทางทางเศรษฐกิจ

ในขณะที่ความชัดเจนในส่วนประโยชน์ของ JTEPA ซึ่งยังไม่สามารถกล่าวได้อย่างชัดเจน เนื่องจากถึงแม้ประโยชน์ที่ปรากฏในช่วงที่ JTEPA ได้มีผลบังคับใช้ไปแล้ว แต่ความชัดเจนยังเป็นรูปธรรมยังไม่สามารถระบุได้ เพราะยังมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ต้องรอดูทั้งในเรื่อง การเจรจาทางการค้ายังไม่ครอบคลุมในทุกรายการ เนื่องจาก การเจรจาแบ่งสินค้าแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มสินค้าสามัญแบบ Fast Track กลุ่มสินค้าแบบสามัญแบบ (Normal Track) และกลุ่มสินค้าอ่อนไหวแบบ (Sensitive Lists) ซึ่งมีเพียงกลุ่มสินค้าสามัญแบบ Fast Track เพียงกลุ่มสินค้าแรกที่จะทำให้เห็นประโยชน์จากการทำ JTEPA ได้แล้ว ในขณะที่ ทางญี่ปุ่นเองก็ประสบปัญหาในประเด็นดังนี้ (1) วิกฤตทางการเงินในสหรัฐฯ เมื่อปี พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) คือ เหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสถานะการลงทุนของญี่ปุ่นในโลกต้องชะงักงัน และเป็นผลต่อการลงทุนเพิ่มของญี่ปุ่นในประเทศต่าง ๆ (2) สถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองในประเทศไทย คือ สาเหตุที่ทำให้ญี่ปุ่นไม่ตัดสินใจลงทุนใหม่และลงทุนเพิ่มเพราะยังคงต้องคอยดูความมีเสถียรภาพของการเมืองไทย (3) ปัญหาจาก JTEPA คือ การที่กำแพงภาษีนำเข้าในสินค้าบางประเภท เช่น ชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้า ส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์ ยังไร้รายละเอียดอย่างชัดเจน รวมไปถึงความซับซ้อนต่อรายละเอียดจากข้อบังคับทางเทคนิคและความรู้ ความเข้าใจต่อกลุ่ม SMEs ในการใช้ประโยชน์จาก JTEPA (4) เหตุการณ์ทางภัยพิบัติทางธรรมชาติ คือ สถานะทางธรรมชาติซึ่งทำให้การลงทุนของญี่ปุ่นสะดุดลง รวมไปถึงการเจรจารายละเอียดที่เหลือต้องเลื่อนออกไปอย่างไม่มีกำหนด (5) ผลกระทบจากการรอบเจรจา

แบบพหุภาคี Asean + 3, Asean + 6 คือ ตัวแปรสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งในกรอบการเจรจาแบบพหุภาคีนี้ จะส่งผลต่อกรอบการเจรจาในระดับทวิภาคีของไทยกับญี่ปุ่น เพราะหากกรอบการเจรจาแบบพหุภาคีนี้สำเร็จจะทำให้มูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคอาเซียนสูงขึ้นเพราะการเคลื่อนไหวทางแรงงานและการลงทุนจะเกิดขึ้นอย่างมาก

ในส่วนลักษณะความท้าทายต่อการพึ่งพาทางเศรษฐกิจของไทยกับญี่ปุ่นในช่วงหลังการทำความตกลง JTEPA ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นในลักษณะการเป็นหุ้นส่วนในทางเศรษฐกิจ สามารถวิเคราะห์ลักษณะแห่งการพึ่งพาอาศัยกันในการเดินทางทำความตกลง JTEPA ของญี่ปุ่นกับไทยในลักษณะลงลึกต่อการผลักดันเปิดเสรีทางการค้าของญี่ปุ่น ด้วยการเจรจาแบบทวิภาคี ตามปัจจัยดังต่อไปนี้

(1) การแข่งขันความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ เพราะการที่ชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น มาลงทุนเป็นจำนวนมากในประเทศไทย และมาลงทุนอย่างต่อเนื่อง นั้น มีเหตุผลในเรื่องการแข่งขันการเป็นผู้นำของชาติอาเซียน เนื่องจากบทบาทที่ญี่ปุ่นต้องรักษารฐานทางเศรษฐกิจ เพราะถ้าหากญี่ปุ่นไม่สร้างความสัมพันธ์ทางการค้าแบบแน่นแฟ้น ก็จะทำให้ชาติคู่แข่งอย่างจีน มาแย่งบทบาทดังกล่าวก็เป็นได้

(2) การแข่งขันพื้นที่ทางเศรษฐกิจ เพราะญี่ปุ่นมองไทยมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมในการใช้ไทยเป็นศูนย์กลางในการเจาะตลาดของประเทศอื่น และเป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าในอนาคต

(3) การสร้างพันธมิตร เพราะบทบาทการสร้างพันธมิตรผ่านการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น สามารถสร้างความได้เปรียบในการทำการค้าของญี่ปุ่นกับชาติต่าง ๆ รวมทั้งไทยได้อย่างดี และการเป็นพันธมิตรจะสามารถทำให้ญี่ปุ่นสร้างความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ ได้อีกด้วย

ฉะนั้นแล้วภาพรวมต่อลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันของไทยกับญี่ปุ่น ในช่วงหลังนี้ ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการปฐมฤกษ์ต่อการสร้างความสัมพันธ์ผ่านการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ โดยการเป็นพันธมิตรในทางเศรษฐกิจนั้น ไม่ได้จำกัดต่อเรื่องเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังครอบคลุมไปถึงความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้ ในอนาคตยังต้องตามติดกันต่อการบรรลุข้อตกลงต่อรายการสินค้าอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้เจรจาแล้วบรรลุ

ไว้ในข้อตกลง รวมไปถึงเรื่องการเจรจาในระดับพหุภาคี เช่น ASEAN + 3 หรือ ASEAN + 6 ซึ่งยังถือว่ามีส่วนทำให้ศักยภาพของการค้าและการลงทุนของประเทศในภูมิภาคอาเซียนจะได้ประโยชน์ร่วมกัน ภายใต้หลักการพึ่งพาอาศัยกันและกันของไทยกับญี่ปุ่น